

Th.S. Nguyễn Trịnh Nhất Hằng

KỸ THUẬT TRỒNG Chôm Chôm

(*Nephelium lappaceum*)

NHÀ XUẤT BẢN NÔNG NGHIỆP

Th.S. NGUYỄN TRỊNH NHẤT HẰNG

**KỸ THUẬT TRỒNG
CHÔM CHÔM**

(Nephelium lappaceum)

**NHÀ XUẤT BẢN NÔNG NGHIỆP
TP. HỒ CHÍ MINH - 2005**

MỤC LỤC

I.	GIỚI THIỆU	5
II.	YÊU CẦU SINH THÁI.....	5
III.	ĐẶC ĐIỂM THỰC VẬT	7
IV.	GIỐNG VÀ NHÂN GIỐNG.....	8
1.	Giống.....	8
2.	Nhân giống.....	8
V.	KỸ THUẬT TRỒNG.....	10
1.	Chuẩn bị đất.....	10
2.	Khoảng cách trồng.....	10
3.	Tưới nước, làm cỏ, tủ gốc, bồi đất.....	11
4.	Đốn tỉa	12
5.	Bón phân	12
6.	Xử lý ra hoa.....	14
VI.	SÂU BỆNH GÂY HẠI	16
1.	Sâu đục trái (<i>Acrocercops cramerella</i>)	16
2.	Sâu ăn bông (<i>Autoba grisescens</i>).....	16
3.	Bệnh phấn trắng do nấm <i>Oidium</i> sp.	17
VII.	THU HOẠCH VÀ TÔN TRỮ	17

I. GIỚI THIỆU

Chôm chôm có nguồn gốc từ Malaysia và Sumatra từ đó được phân bố đến các nước Thái Lan, Myanmar, Việt Nam, Philippines... Ở Việt Nam, chôm chôm là một trong những trái cây đặc sản của miền Nam, rất được nhiều người ưa chuộng, có khả năng cho hiệu quả kinh tế cao. Mùa thu trái của chôm chôm vào tháng 4 - 8 dương lịch, trái khi chín có màu đỏ đẹp, ăn tươi ngọt, giòn, hương vị thơm, được chế biến ở dạng nước si-rô, mứt, đóng hộp. Về dinh dưỡng, chôm chôm chứa nhiều đường và các loại vitamin, chất khoáng rất cần thiết cho cơ thể (xem bảng).

*Bảng thành phần dinh dưỡng của chôm chôm tính trên
100 g ăn được (Tee, 1982 và Wills, Lim, Greenfield, 1986)*

Nước	82,1 g	Niacin	0,5 mg
Protein	0,9 g	Calcium	15,0 mg
Chất béo	0,3 g	Sắt	2,5 mg
Tro	0,3 g	Vitamin C	70,0 mg
Glucose	2,8 g	Thiamin	0,01 mg
Sợi	2,8 g	Riboflavin	0,07 mg
Sucrose	9,9 g	Potassium	140,0 mg
Acid Malic	0,05 g	Sodium	2,0 mg
Acid Citric	0,31 g	Magnesium	10,0 mg
Năng lượng	297,0 KJ		

II. YÊU CẦU SINH THÁI

Chôm chôm là cây nhiệt đới, trồng thích hợp trong những vùng khí hậu nóng ẩm.

Nhiệt độ thích hợp từ 22 – 30°C. Lượng mưa hàng năm khoảng 2.000 – 2.500 mm và phân bố đều trong năm, mưa nhiều 3 tuần trước khi ra hoa chôm chôm sẽ cho lá nhiều. Ở Nam bộ, cây đậu trái trong mùa khô do đó tỉ lệ đậu trái kém, chất lượng trái sẽ giảm nếu không được tưới nước đầy đủ. Do đó cần tưới nước đầy đủ từ khi đậu trái đến khi chín. Mưa nhiều khi trái sắp chín sẽ bị nứt, đôi khi giảm sản lượng đến 50%, đặc biệt đối với giống có vỏ mỏng, khô. Khi còn nhỏ chôm chôm ưa bóng râm, khi lớn chịu nắng. Ánh sáng ảnh hưởng đến màu sắc vỏ trái, những trái mọc ngoài tán có màu sắc đẹp hơn những trái mọc trong tán.

Ấm độ không khí ảnh hưởng đến gai trái. Nếu không khí khô và có gió nhiều trong giai đoạn trái phát triển sẽ làm các tế bào gai trái bị thiếu nước gai khô nhanh.

Trong điều kiện ẩm độ không khí thấp và gió nhiều làm ngọn lá dễ bị khô.

Cây chôm chôm không thích hợp nơi có nhiều gió, do đó khi thiết kế vườn cần trồng cây chắn gió.

Có thể trồng chôm chôm trên nhiều loại đất, thích hợp nhất với đất nhiều mùn thoát nước tốt như đất phù sa ven sông, suối, đất ba-zan độ pH từ 4,5 đến 6,5, nếu cao hơn nữa cây sẽ thiếu sắt và kẽm.

III. ĐẶC ĐIỂM THỰC VẬT

Chôm chôm là cây đại mộc nhỏ, nhánh non có lông nâu, lá kép với 2 - 4 đôi lá chét. Phát hoa mọc chủ yếu từ đầu cành.

Hoa chôm chôm có 2 loại (theo Valma-yoretal, 1970).

Hoa đực: Tạo thành từ những cây đực (chiếm 40-60% ở những cây trồng bằng hạt). Hoa đực không có nhụy cái, 5 - 8 nhị đực với bao phấn chứa nhiều hạt phấn có sức sống tốt.

Hoa lưỡng tính: Được tạo ra từ những cây cái, chia làm 2 loại:

+ Hoa lưỡng tính đực trội: Có nhị đực mang bao phấn chứa nhiều hạt phấn, nhưng nhụy cái kém phát triển nên việc thụ phấn bị trở ngại.

+ Hoa lưỡng tính cái trội: Có nhụy cái phát triển tốt nhưng nhị đực thường bất thụ.

Hoa đực cũng như hoa cái nở chủ yếu vào buổi sáng, tung phấn phần lớn vào buổi sáng và nhụy cũng chín, có thể tiếp nhận phấn cả ngày. Từ khi hoa nở đến khi trái chín từ 13 - 16 tuần.

IV. GIỐNG VÀ NHÂN GIỐNG

1. Giống

Hiện nay ở Nam bộ có các giống sau:

Chôm chôm Java: Tên chung cho các giống từ Malaysia, Indonesia, Thái Lan; gồm 2 loại gai ngắn và gai dài, trái chín có màu đỏ, trọng lượng trái 30 – 40 g, thịt tróc dễ dàng, ăn ngọt và thơm. Đây là giống hiện trồng phổ biến.

Chôm chôm nhân: Có nguồn gốc ở Indonesia, trái nhỏ, hai bên hông có hai rãnh chạy dọc theo trái, trọng lượng 15 - 30 g/trái. Vỏ trái dày, cứng, gai ngắn, thịt dày, khi chín có màu vàng xanh hay đỏ, giòn tróc hạt, ngọt và thơm. Giá bán thường cao hơn chôm chôm Java. Tỷ lệ trồng hiện còn rất thấp.

Chôm chôm Rongrieng: Có nguồn gốc từ Penang. Malaysia, được trồng phổ biến ở Thái Lan và được du nhập vào Việt Nam trong những năm gần đây. Trái có trọng lượng trung bình 40 - 50 g. Khi chín vỏ trái có màu đỏ, nhưng gai vẫn xanh, thịt dày, ăn giòn ngọt và hạt tróc dễ dàng, hàm lượng TSS 18-21% (độ Brix).

2. Nhân giống

Chôm chôm có thể trồng bằng hạt và nhân giống vô tính (chiết, ghép). Tuy nhiên trồng bằng hạt cây

dễ phân tính và lâu cho trái. Cây trồng bằng hạt chỉ dùng để làm gốc ghép.

• **Trồng bằng cây chiết nhánh** dễ ra rễ, khoảng 2 - 3 tháng sau khi chiết có thể đem trồng nhưng nhánh chiết dễ bị chết khi rời khỏi cây mẹ. Để tăng tỷ lệ cây sống, khi trồng cần hạn chế việc rụng lá và giữ yên cây cho đến khi rễ bám chặt vào đất. Hiện nay chôm chôm ghép được trồng phổ biến hơn.

• **Trồng bằng cây ghép**

Chuẩn bị gốc ghép: Hạt chôm chôm rất mau mất sức nảy mầm. Sau khi bóc bỏ thịt trái, tỉ lệ nước trong hạt giảm xuống nhanh chóng do đó cần gieo ngay. Có thể giữ hạt được khoảng 1 tháng nếu hạt không rửa nước, được trộn với than, mùn cưa để trong túi polyetylen. Có thể gieo hạt trên luống với khoảng cách 30 - 40 cm hoặc trong bầu đất. Đặt hạt nằm ngang một phần ló lên mặt đất. Hạt nảy mầm trong vòng 10 - 15 ngày.

Gốc ghép 6 - 12 tháng tuổi thì có thể ghép được.

Mắt ghép: Lấy mắt ghép từ cây mẹ thường cho năng suất cao, chất lượng trái tốt. Cành lấy mắt ghép phải cắt 2 - 3 tháng sau khi thu hoạch vì lúc này dễ bóc mắt nhất. Chọn cành 1 năm tuổi, đường kính 15 - 20 mm và lá đã rụng. Vì chôm chôm ít rụng

lá nên trên cành đã được chọn để lấy mắt ghép phải cắt lá đi khoảng hai tuần trước khi lấy mắt ghép (cắt bằng kéo để không làm hư mắt), sau đó cuống lá sẽ tự rụng. Nên ghép vào ngày râm mát, trời có mây. Phương pháp ghép: chữ U, chữ T, cửa sổ... Với chôm chôm dùng phương pháp ghép áp cành có tỉ lệ thành công cao: 90 - 100% nhưng phức tạp hơn.

V. KỸ THUẬT TRỒNG

1. Chuẩn bị đất

Ở ĐBSCL, cây chôm chôm được trồng trên líp. Líp rộng 7 - 10 m, chiều cao mặt líp tùy thuộc vào độ cao của từng vùng, sâu 1 - 1,2 m. Nếu đất thấp, chưa đạt yêu cầu phải vun mô khi trồng. Đất làm mô được trộn với phân chuồng hoai (10 kg/cây) có kết hợp thêm 0,5 kg super lân. Đặt cây vào giữa mô đất, lấp ngang mặt bầu, không nên nén đất quá chặt dễ làm đứt rễ cây, cắm cọc để giữ cây tránh đổ, ngã. Ở những vùng đất cao không cần lên líp hoặc vun mô khi trồng. Sau khi trồng, tưới nước giữ ẩm để giúp cây mau ra rễ. Nếu gặp mùa khô, tháng đầu tiên phải tưới mỗi tuần 3 lần. Cần che gió, che nắng cho cây con, đặc biệt vào mùa khô.

2. Khoảng cách trồng

Nên trồng theo khoảng cách 6×6 m hoặc 6×8 m.

3. Tưới nước, làm cỏ, tủ gốc, bồi đất

Cỏ trong vườn phải được làm thường xuyên để tránh sự cạnh tranh dinh dưỡng của cây. Vào mùa khô cần làm cỏ kết hợp tủ gốc để hạn chế việc mất nước, nắng to liên tục phải tưới 2 - 3 ngày một lần. Thời gian hình thành mầm hoa thường vào cuối mùa mưa (cuối tháng 11 ở miền Nam Việt Nam). Ngưng tưới nước vì cây cần có thời gian khô hạn hình thành mầm hoa. Nếu trong thời gian này xuất hiện mưa bất thường thì mầm hoa không phát triển và thay vào là những đợt lá. Trong trường hợp này thì tốt nhất là tiếp tục tưới để đợt lá ra hết và sau khi đợt lá đã già thì đến lượt đợt hoa xuất hiện, tuy muộn hơn.

Sau khi đã ra hoa và đậu trái, vẫn tiếp tục tưới nếu trời hạn, nhưng nếu tưới nhiều độ ẩm quá cao thì đợt hoa nhỏ có khi lẫn lá. Triệu chứng cháy lá ở chôm chôm là một biểu hiện của việc thiếu kali, càng trầm trọng hơn khi cây bị thiếu nước nhất là trong mùa khô. Vào giai đoạn cây ra hoa và mang trái, cần cung cấp đầy đủ nước cho cây.

Mặt khác cây chôm chôm rất mẫn cảm với ngập nước, do đó cần thoát nước trực tiếp trong mùa mưa lũ.

Nên tiến hành bồi đất định kỳ hàng năm cho líp

vào cuối mùa mưa bằng đất bùn mương... chiều cao lớp đất bồi khoảng 2 - 3 cm, không nên dày quá để làm nghẹt rễ.

4. Đốn tỉa

Cây chôm chôm có tán dày, rộng do đó cần tạo hình khi cây còn non để cây có bộ khung tán hợp lý. Có thể ngắt ngọn khi thân chính cao khoảng 70 cm, chọn 3 - 4 cành cách đều trên thân và hợp với thân một góc lớn, từ 3 - 4 cành đã chọn sẽ cho cành cấp 2. Trong những năm cho trái, sau khi thu hoạch trái cần cắt tỉa cành vượt, cành sâu bệnh, cành khô, cành mọc chéo... Đôi khi ở những cây khỏe, sau khi thu chùm trái cũng cắt ngắn bớt cành đã ra quả để cho các cành mọc tiếp, mạnh hơn. Đối với những cây già, cây xấu có thể đốn bỏ và tiến hành thắp mắt hoặc thắp cành (với mắt, cành từ những giống cho trái tốt). Nhờ gốc thân to nên các chồi mới thường sinh trưởng mạnh và có thể cho trái vào những năm sau.

5. Bón phân

Nhiều thí nghiệm cho thấy cây chôm chôm cũng như nhiều cây ăn trái nhiệt đới khác cần được bón cân đối giữa đạm, lân và kali. Phân bón không chỉ cần cho sinh trưởng mà trực tiếp ảnh hưởng đến trọng lượng và chất lượng trái. Ngoài những nguyên

tố đa lượng còn bổ sung thêm Ca và Mg, đặc biệt trên đất kiềm.

Thời kỳ chôm chôm cần phân bón là sau khi thu hoạch, trước ra hoa, sau khi hoa đậu trái. Có thể bón như sau:

- Lúc trồng cây: bón 0,5 kg phân lân và 5 - 10 kg phân chuồng hoai/cây.

- Năm thứ nhất : Bón phân NPK (16-16-8-13S hoặc 20-20-15) liều lượng 0,5 kg /cây/năm chia thành 4 lần bón.

- Năm thứ hai: bón phân NPK (16-16-8-13S hoặc 20-20-15) liều lượng 1 kg/cây /năm chia thành 3 lần bón.

- Đối với cây cho trái ổn định, số lần bón và liều lượng phân bón như sau:

Sau khi thu hoạch trái cần cắt tỉa cành sâu bệnh, cành già cỗi để tạo sự thông thoáng cho cây. Xới nhẹ gốc, bón 10-20 kg/cây phân hữu cơ hoai kết hợp với phân NPK 20-20-15 liều lượng từ 1,5 – 3 kg/ cây. Tùy theo tuổi và sinh trưởng của cây. Bón phân trong giai đoạn này nhằm tạo ra cho cây bộ lá xanh tốt.

Trước khi trổ hoa 1 – 2 tháng, giai đoạn này cây cần cung cấp ít đạm hơn lân và kali để lá sớm thuần

thục và cây trở hoa sớm. Dạng phân tốt nhất là NPK 8-24-24 hoặc 10-52-17; liều lượng từ 1,5 – 3 kg/cây. Để thúc lá mau thành thục, cây sớm trở, cần phun các loại phân bón lá có lượng đạm thấp (0-52-34) trước khi trở 1-2 tháng.

Sau khi đậu trái : cây cần bón phân đầy đủ để nuôi trái non. Tuy nhiên không nên bón đậm quá cao. Phân bón nên được sử dụng ở giai đoạn này là NPK 20-20-15 hoặc 16-16-8-13S, liều lượng từ 1,5 - 3 kg/cây. Trong thời gian này nếu lá không màu mỡ nên phun bổ sung các loại phân bón qua lá như Komix, Super, Zineb, Miracle, Growth... liên tiếp 3 - 4 lần sau khi đậu trái.

Khoảng 9 tuần sau khi đậu trái: nên bón đậm NPK + vi lượng 12-12-17-2, xịt phân bón lá có lượng kali cao như KNO_3 (40g/20 l nước) để cải thiện phẩm chất trái.

6. Xử lý ra hoa

Ở một số nước sản xuất chôm chôm người ta sử dụng chất điều hòa sinh trưởng trong các giai đoạn sinh trưởng khác nhau để thay đổi nhịp độ ra hoa, tỉ lệ đậu trái, sản lượng và giảm tỉ lệ rụng. Một số chất thường dùng là NAA, GA_3 .

Có thể sử dụng chất điều hòa sinh trưởng như

một biện pháp gây hạn nhân tạo để thúc đẩy ra hoa. Trong điều kiện bị hạn nhiều cây ăn trái sản sinh ra những chất ức chế hay làm chậm sinh trưởng nhưng phải biết chọn các chất này và dùng với liều lượng thích hợp mới có kết quả.

Có thể phun Thiên Nông 8 g/bình 8 lít, Komix 30cc /bình 8 lít kết hợp với Anvil 10 cc/8 lít trước khi hoa nở một tuần.

Phun NAA (Naphthyl Acetic Acid) với nồng độ 30 - 50 ppm (30 - 50 mg /lít nước) vào lúc hoa nở 50% để tăng tỉ lệ hoa đực và hoa cái trên cây. Giúp hoa thụ phấn tốt hơn và tăng khả năng đậu trái.

Để tăng phẩm chất trái, một số nước sử dụng GA nồng độ 5 ppm phun 1 - 2 lần vào lúc 6 - 8 tuần sau khi hoa trổ.

Phun phân bón lá Thiên Nông, Komix vào giai đoạn trái có đường kính 1 cm, phun 3 lần, mỗi lần cách nhau 15 ngày để giữ màu trái đẹp khi chín và tăng trọng lượng trái.

Kinh nghiệm này cho thấy, có thể tác động cho cây chôm chôm ra hoa đồng loạt bằng các biện pháp canh tác. Sau khi thu hoạch xong mùa trái (khoảng tháng 7-8 dương lịch) tiến hành tỉa bỏ cành đã mang trái, nhiễm sâu bệnh, cành vượt... làm cỏ vệ sinh vườn và bón phân. Chôm chôm thường phân hóa

mầm hoa trong điều kiện khô hạn, cây bị thiếu nước một thời gian, nếu tưới lại cây sẽ ra hoa. Vì vậy trước khi trở 2 - 4 tuần, không tưới nước giữ cho cây bị khô hạn, khi thấy bộ lá có triệu chứng bị héo thì tiến hành tưới đẫm 1 - 2 lần sau đó cây sẽ trở hoa.

VI. SÂU BỆNH GÂY HẠI

1. Sâu đục trái

(Acrocercops cramerella)

Chuyên gây hại trên nhãn, chôm chôm và là sâu hại chính đối với cây cacao. Sâu non đục ăn vỏ trái nơi gần cuống, cắn phá thịt trái và cả hạt. Mức độ thiệt hại tùy theo giống.

Phòng bằng cách vệ sinh vườn, cắt bỏ và tiêu hủy cành sâu. Phun trừ bằng các loại thuốc gốc cúc, cứ 2 tuần/một lần, Supracide, Sumi-alpha, Fenbin ... nồng độ theo khuyến cáo; ngưng ít nhất 2 tuần trước khi thu hoạch.

2. Sâu ăn bông (*Autoba grisescens*)

Trưởng thành là một loại bướm đêm nhỏ màu nâu, sải cánh rộng độ 18 mm. Ấu trùng là con sâu màu hồng ban ngày ẩn núp trong các đường hầm ở cuống phát hoa, đêm đến chui ra ăn bông hoặc trái non, sâu nhả tơ, kết dính với phân có màu nâu đậm

và làm nhộng ngay gốc cuống bông nên dễ nhận ra. Nếu nhiều có thể phun các loại thuốc trừ sâu đục trái.

3. Bệnh phấn trắng do nấm *Oidium* sp.

Gây hại trên trái, hoa. Nấm xâm nhập vào làm đóng một lớp phấn trắng khiến cho râu trái bị trắng và xoắn lại nên nhà vườn còn gọi là bệnh “râu kẽm”, lấy tay búng bụi phấn rơi ra. Giai đoạn sau vỏ trái đổi màu đen, trái khô lại và vẫn đeo bám trên chùm. Trừ bằng cách phun Anvil hoặc Titl liều lượng 10-15 cc/bình 8 lít, cắt bỏ và tiêu hủy cành bị bệnh.

Ngoài ra, còn gặp các loại sâu bệnh khác như rệp sáp, bệnh cháy đầu lá, bệnh đốm rong, bệnh bồ hóng...

VII. THU HOẠCH VÀ TỒN TRỮ

Thời gian từ khi ra hoa tới khi thu hoạch từ 100 - 120 ngày. Thường mùa trái chín từ tháng 5 đến tháng 8. Tiêu chuẩn chín dựa vào sự thay đổi màu sắc của vỏ trái và của gai, tùy theo giống. Chính xác hơn, trái chín có độ Brix từ 17 - 21%. Không nên thu hoạch trái quá chín vì màu vỏ đậm hơn, thịt trái đục, hương vị kém, dễ bị côn trùng tấn công.

Trong điều kiện nhiệt đới, màu gai và vỏ trái bắt đầu xấu đi khoảng 3 ngày sau khi thu hoạch.

KỸ THUẬT TRỒNG CHÔM CHÔM

Th.S. Nguyễn Trịnh Nhất Hằng

Chịu trách nhiệm xuất bản :

NGUYỄN CAO DOANH

Phụ trách bản thảo:

Nguyễn Phụng Thoại

Sửa bản in:

Thành Vinh

NHÀ XUẤT BẢN NÔNG NGHIỆP

D14 Phương Mai – Đống Đa – Hà Nội

Điện thoại: (04) 8523887 – 8521940 – 5760656

CHI NHÁNH NHÀ XUẤT BẢN NÔNG NGHIỆP

58 Nguyễn Bình Khiêm, Quận 1, TP. Hồ Chí Minh

Điện thoại: (08) 8297157 – 8299521

*In 1.030 bản, khổ 13 x 19cm tại Cty in Bao bì & XNK. Giấy
chấp nhận đề tài số 91/XB-QLXB cấp ngày 05/02/2004.*

In xong và nộp lưu chiểu Quý I/2005.

ki trồng chọn chọn

Hb

1 005123 000820

4 000 VNĐ

Giá: 4.000d

63 - 632
NN - 04

59-91 - 04